

اقدامات اوکراین در دوران جنگ برای تاب آوری اقتصادی

در طول جنگ تمام‌عیار، اوکراین یک راهبرد چندلایه برای تاب‌آوری اقتصادی اجرا کرد که بر سه پایه اصلی استوار بود: تأمین مالی دولت، حمایت از بخش خصوصی، و تضمین امنیت انرژی. این اقدامات با حمایت گسترده مالی و نظامی بین‌المللی همراه شد.

۱. تأمین مالی دولت و حفظ ثبات کلان اقتصادی

از همان روزهای اول جنگ، دولت اوکراین برای جلوگیری از فروپاشی اقتصادی، مجموعه‌ای از اقدامات فوری را به اجرا گذاشت:

- مدیریت کسری بودجه: با افزایش شدید هزینه‌های دفاعی (از ۰.۵٪ به ۳۰٪ تولید ناخالص داخلی) و کاهش ۲۸.۸٪ تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۲۲، کسری بودجه به ۲۰٪ تولید ناخالص داخلی رسید.
- ابزارهای تأمین مالی داخلی: دولت با انتشار "اوراق قرضه دوران جنگ" موفق شد بیش از ۴۲ میلیارد دلار از منابع داخلی تأمین کند. همچنین با اجتناب از پول‌پاشی برای تأمین کسری بودجه، تورم را کنترل کرد.
- اولویت‌بندی هزینه‌ها: تمرکز بودجه بر پرداخت کامل و به‌موقع حقوق کارمندان دولت، معلمان، کادر درمان و مستمری‌بگیران و همچنین کمک به آوارگان داخلی بود.

۲. حمایت از کسب و کارها و حفظ اشتغال

بخش خصوصی با استفاده از مشوق‌های دولتی و حمایت‌های بین‌المللی به فعالیت خود ادامه داد:

- برنامه "۵-۷-۹٪": این برنامه اصلی‌ترین ابزار برای اعطای وام‌های ارزان‌قیمت به کسب و کارها، به ویژه برای خرید تجهیزات تولید برق و افزایش استقلال انرژی، بود. تا ژانویه ۲۰۲۶، بیش از ۱۰۰ هزار وام به ارزش ۳۷۶,۹ میلیارد گریونا از این طریق ارائه شده است.

برنامه «۵-۷-۹٪» یک ابزار چندمنظوره و موفق برای حمایت از بخش خصوصی اوکراین در دوران جنگ است که:

۱. با جبران نرخ سود توسط دولت، هزینه تأمین مالی را برای کسب و کارها به شدت کاهش می‌دهد.
 ۲. شرایط ویژه مناطق جنگی (نرخ ۱٪) به بقای کسب و کارها در پرخطرترین مناطق کمک می‌کند.
 ۳. حجم بالای عملیاتی (بیش از ۴۶۰ میلیارد گریونا) نشان‌دهنده مقیاس بزرگ برنامه است.
 ۴. تمرکز بر بخش کشاورزی (۳۰٪ وام‌ها) امنیت غذایی کشور را تضمین می‌کند.
 ۵. اولویت جدید تأمین مالی انرژی به مقابله با چالش حملات به زیرساخت‌ها کمک می‌کند.
- کمک‌های مالی مستقیم: برنامه "کسب و کار خود" به کارآفرینان برای راه‌اندازی یا توسعه کسب و کار، کمک مالی تا سقف ۱ میلیون گریونا ارائه می‌دهد.
 - بیمه ریسک جنگ: دولت هزینه بیمه‌نامه‌های تجاری را تا سقف ۱٪ ارزش ملک پوشش می‌داد و غرامت خسارات ناشی از جنگ را پرداخت می‌کرد. این کار lending بانک‌ها را تشویق کرد و ۷۲ درخواست در این برنامه ثبت شد.
 - حمایت از صادرات و تولید داخلی: آژانس اعتبار صادراتی اوکراین از صادرات شرکت‌ها حمایت کرد. همچنین از سال ۲۰۲۶، سهمیه‌سازی برای کالاهای داخلی در مناقصات دولتی به ۳۰٪ افزایش یافت تا محرکی برای تولید ملی باشد.

*۳. تمرکز ویژه بر امنیت انرژی

استراتژی اوکراین برای مقابله با حملات سیستماتیک روسیه به زیرساخت‌های انرژی خود، بر پایه تمرکززدایی (Decentralization) و ایجاد یک شبکه انرژی تاب‌آور و پراکنده استوار است. حملات روسیه که شبکه متمرکز و مولد برق اوکراین را هدف قرار می‌دهد، باعث شده دولت این کشور به فکر ایجاد منابع تولید انرژی در نقاط مختلف و نزدیک به مصرف‌کنندگان باشد.

ابزارها و سیاست‌های عملیاتی

تمرکز بر تولید پراکنده (Distributed Generation)

این استراتژی شامل ایجاد نیروگاه‌های کوچک‌مقیاس در سراسر کشور است تا در صورت حمله به یک نیروگاه بزرگ، کل شبکه مختل نشود. دولت اوکراین اهداف مشخصی را برای این بخش تعیین کرده است:

هدف اولیه: دستیابی به ۱,۵ گیگاوات ظرفیت جدید در گام اول

هدف نهایی: تأمین ۴ گیگاوات ظرفیت تولید پراکنده در سطح کشور پیش از فصل سرما

مشوق‌های مالی و تسهیل سرمایه‌گذاری

دولت اوکراین ابزارهای مالی متنوعی را برای تشویق کسب‌وکارها و شهروندان به مشارکت در این مسیر فراهم کرده است:

برنامه وام "۵-۷-۹٪": برای حمایت از کسب‌وکارها در خرید و نصب تجهیزات انرژی، سقف وام‌های سرمایه‌گذاری از ۱۵۰ میلیون به ۲۵۰ میلیون گریونا افزایش یافته است. همچنین نیروگاه‌های تولید همزمان برق و حرارت (CHP) نیز به لیست تجهیزات واجد شرایط اضافه شده‌اند.

وام‌های بدون بهره (۰٪): برای کسب‌وکارهای کوچک و متوسط تا سقف ۱۰ میلیون گریونا برای خرید تجهیزات انرژی در نظر گرفته شده است. تاکنون ۱۵۰ فقره وام به ارزش ۲۲۷ میلیون گریونا صادر شده است.

۳. تسهیل مقررات و حذف موانع اداری

دولت اوکراین برای سرعت بخشیدن به پروژه‌های انرژی، فرآیندهای اداری را ساده‌سازی کرده است:

- کاهش تعداد مجوزهای مورد نیاز برای احداث نیروگاه‌های جدید
- کوتاه‌تر شدن زمان نصب و راه‌اندازی تجهیزات
- به‌روزرسانی چارچوب نظارتی برای تسریع در پروژه‌ها

در صورت مشاهده هرگونه تأخیر یا مانع‌تراشی از سوی شرکت‌های توزیع برق و گاز، شهروندان و کسب‌وکارها تشویق شده‌اند تا از طریق سامانه پالس (pulse.gov.ua) گزارش دهند و در صورت تأیید تخلف، تصمیمات فوری پرسنلی اتخاذ خواهد شد.

هماهنگی با شرکای بین‌المللی

اوکراین برای تأمین مالی و تجهیزات مورد نیاز خود به شدت به حمایت شرکای بین‌المللی متکی است: صندوق حمایت از انرژی اوکراین (Ukraine Energy Support Fund) تاکنون ۱,۵ میلیارد دلار از دولت‌ها و سرمایه‌گذاران خصوصی دریافت کرده است.

برنامه توسعه سازمان ملل (UNDP) نیز ۱ میلیارد دلار کمک انرژی را از کشورهای عضو جمع‌آوری کرده است. کمک‌های بشردوستانه: ۳۸ کشور جهان ۲۵,۰۰۰ تن تجهیزات و ملزومات انرژی را به اوکراین ارسال کرده‌اند.

حفاظت از تأسیسات و برنامه‌های ملی

دولت اوکراین یک برنامه ملی تاب‌آوری (National Resilience Plan) را تدوین کرده که بر اساس درس‌آموخته‌های زمستان ۲۰۲۵-۲۰۲۶ شکل گرفته است. این برنامه شامل موارد زیر است:

- شناسایی بیش از ۳,۰۰۰ مرکز زیرساختی حیاتی که نیاز به حفاظت دارند
 - استقرار سیستم‌های حفاظت فیزیکی و مهندسی در کنار تأسیسات انرژی
 - هماهنگی نزدیک با ارتش و وزارت دفاع برای تجزیه و تحلیل حملات و ارتقای مداوم روش‌های دفاعی
- وزیر امور خارجه اوکراین، آندری سبیپها، در این زمینه تأکید کرده است: «بهترین ابزارها برای بازسازی بخش انرژی ما سیستم‌های پدافند هوایی هستند؛ امنیت انرژی به قابلیت‌های اضافی پدافند هوایی نیاز دارد.»

چشم‌انداز آینده: گذار سبز

در کنار ایجاد تاب‌آوری فوری، اوکراین برنامه‌های بلندمدتی برای گذار به سمت انرژی‌های پاک و تجدیدپذیر دارد. در کنفرانس تغییرات اقلیمی COP30 در برزیل، مقامات اوکراینی بر پیوند ناگسستنی میان امنیت انرژی و مقاومت در برابر تغییرات اقلیمی تأکید کردند.

توسعه انرژی بادی و خورشیدی، همراه با سیستم‌های ذخیره‌سازی، نه تنها به کاهش وابستگی به سوخت‌های فسیلی کمک می‌کند، بلکه مدل غیرمتمرکز و پراکنده‌ای را تقویت می‌کند که برای مقابله با تهدیدات نظامی بسیار مؤثرتر است. به عنوان مثال، سرمایه‌گذاری خصوصی به ارزش ۴۵۰ میلیون یورو برای گسترش نیروگاه بادی "تیلیهولسکا" به ظرفیت ۵۰۰ مگاوات تا سال ۲۰۲۶ جذب شده است.

این استراتژی چندلایه و جامع، نشان‌دهنده تلاش اوکراین برای ایجاد سیستمی است که هم در برابر حملات فعلی مقاوم باشد و هم زیرساخت‌های لازم برای آینده‌ای امن‌تر و پایدارتر را ایجاد کند.

استراتژی گذار سبز اوکراین، فراتر از یک برنامه زیست‌محیطی ساده، به ستون اصلی امنیت ملی و بقای این کشور در برابر حملات روسیه تبدیل شده است. اصل اساسی این استراتژی **تمرکززدایی** و حرکت از سیستم متمرکز دوران شوروی به سوی شبکه‌ای از منابع انرژی تجدیدپذیر و پراکنده است که در اثر حمله به یک نقطه، کل شبکه از کار نیفتد.

دولت اوکراین اهداف مشخصی را برای این گذار در نظر گرفته است:

- ظرفیت نصب شده جدید تا ۲۰۲۶: هدف دولت دستیابی به ۱,۵ گیگاوات ظرفیت تولید پراکنده (عمدتاً تجدیدپذیر) در کوتاه مدت و ۴ گیگاوات در بلندمدت است.
- سهمیه حراج ۲۰۲۶: دولت ۳۳۰ مگاوات ظرفیت جدید را برای حمایت از طریق حراج تعیین کرده که سهم عمده آن (۲۵۰ مگاوات) به انرژی بادی اختصاص یافته است.

گذار سبز فقط مختص نیروگاه‌های عظیم نیست. تا اکتبر ۲۰۲۶، بیش از ۱,۲ میلیون خانواده اوکراینی برای نصب پنل‌های خورشیدی روی پشت بام‌ها (در قالب تعرفه تشویقی خورشید) قرارداد بسته‌اند. دولت اکنون با حذف تعرفه‌های دوگانه، مردم را تشویق می‌کند تا این پنل‌ها را به باتری‌های ذخیره‌ساز مجهز کنند.

۴. نقش حیاتی حمایت بین‌المللی

اجرای موفقیت‌آمیز این سیاست‌ها بدون حمایت گسترده شرکای بین‌المللی ممکن نبود:

- **حمایت بودجه‌ای مستقیم:** از فوریه ۲۰۲۲، اوکراین ۱۳۲ میلیارد دلار کمک مستقیم بودجه‌ای دریافت کرده است. اتحادیه اروپا با ۵۰٫۵ میلیارد دلار، بزرگترین تأمین‌کننده این کمک‌ها بوده است.
- **تسهیلات بین‌المللی:** صندوق بین‌المللی پول (IMF) برنامه‌ای ۴ ساله به ارزش ۱۵٫۵ میلیارد دلار و بانک جهانی نیز از طریق تسهیلات PEACE، منابعی را برای پرداخت حقوق کارمندان دولت تأمین کرده است.
- **سرمایه‌گذاری خصوصی:** صندوق URTF بانک جهانی با استفاده از ۲٫۸ میلیارد دلار کمک بلاعوض، توانست ۷٫۳ میلیارد دلار سرمایه اضافی از نهادهای مالی و بخش خصوصی جذب کند.

بازسازی و آمادگی برای آینده

اوکراین بازسازی را از همین حالا آغاز کرده است، به طوری که هزینه بازسازی کامل کشور طی دهه آینده ۵۸۸ میلیارد دلار برآورد می‌شود. تمرکز اصلی بر دو بخش است:

بازسازی سریع: اولویت با تعمیر زیرساخت‌های حیاتی مانند شبکه برق، جاده‌ها، پل‌ها، مدارس و بیمارستان‌ها با استفاده از کمک‌های بلاعوض شرکای بین‌المللی مانند صندوق URTF بانک جهانی است.

اصلاحات ساختاری: دولت در مسیر پیوستن به اتحادیه اروپا (EU Integration) اصلاحات کلیدی در زمینه حکمرانی، شفافیت بودجه، مبارزه با فساد و بهبود فضای کسب‌وکار را دنبال می‌کند تا اقتصاد پس از جنگ جذابیت داشته باشد.

این اقدامات نشان‌دهنده استراتژی چندلایه اوکراین برای عبور از بحران و ایجاد پایه‌های اقتصادی برای بهبودی بلندمدت است.

